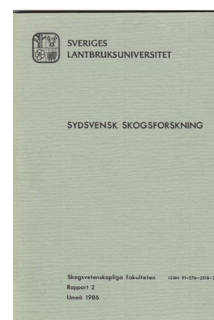

Då skogen kom till Alnarp

Huset där allt började på ett våningsplan. Nu har verksamheten fyllt upp hela byggnaden och ytterligare ett hus. Till höger tre avgörande dokument i historien. Överst inbjudan till en konferens i Jönköping 1985. Den ledde till rapporten därunder, vilken resulterade i beslutet att börja verksamheten på försök i sex år. Underst en rapport från de första tre åren (1988-1990). Den blev underlag för att permanenta verksamheten i Alnarp.

Fröet till den skogliga verksamheten i Alnarp såddes när lantbruksuniversitetets skogliga fakultet flyttades till Umeå 1977. Det sydsvenska skogsbruket enades om att forskning behövdes på närmre håll.

Det resulterade i en utredning som presenterades 1986. Året efter började verksamheten i Alnarp.

Pelle Gemmel utsågs till programledare, ganska omgående ställde Göran Örlander, PM Ekö och Eric Agestam upp och följde med söderut.

De förfogade över 50 miljoner kronor (motsvarar 100 miljoner kronor i dagens penningvärde) fördelade på 6 år.

Verksamheten startade med en enhet i Alnarp, etablering av Asa försökspark och en utökning av

Tönnersjöhedens försökspark inklusive Skarhults försökspark. Forskningen bedrevs i nära kontakt med skogsnäringen, den var fältbaserad med en mängd både lång- och kortsiktiga fältexperiment.

Enheten uppgraderades till en institution och parallellt med forskningen växte utbildningen med doktorander, kurser och program. Under åren har institutionen levererat en mängd studenter och över 60 doktorer till skogssektorn, både nationellt och internationellt.

Och allt började med fyra kurskamrater från utbildningen till jägmästare. Här följer deras egna berättelser

Pelle Gemmel

Vi behöver tänka i nya strukturer

”Många forskare har lämnat oss och fått jobb i skogsnäringen. Det är ingen förlust. Tvärtom. Något bättre sätt att få ut forskningsresultaten finns inte.”

Han kom aldrig att rita hus, däremot blev Pelle den ansvarige arkitekten för bygget av den skogliga verksamheten i Alnarp. Det började på Skogshögskolan där en lärare fick ögonen på den driftige studenten och rekommenderade honom att stanna kvar för att tjänstgöra och doktorera på fakulteten.

– Det var positivt att få en sådan uppmuntran. Där har vi något att lära om hur tillväxten i den skogliga forskningen värnades på den tiden. Av dagens jägmästare är det alldeles för få som går vidare och doktorerar, konstaterar Pelle.

TOLV ÅR efter den vänliga knuffen i ryggen, som ledde in på banan som doktorand, var han klar med en avhandling om skogsskötsel. Som brukligt var kombinerade han forskningen med arbete, främst undervisning, på institutionen.

En slutsats i avhandlingen var att hjälpplanteringar inte tjänar mycket till. I stället för att rätta till felen i efterhand är det bättre att göra en ordentlig förnyring från första början. Det bidrog till att landets samlade kostnader för hjälpplanteringar ganska omgående sjönk från 80 till 30 miljoner kronor om året.

Att missionera om bättre planteringar passade Pelle som hand i handske. Han gillade att undervisa och föra ut forskningsresultat vilket gjorde att han fick arbete som statskonsulent på universitetet. Konsulenten var en länk mellan forskningen och näringen. På så sätt kände han av strömningarna ute i skogsbruket och missnöjet i södra

Sverige med att fakulteten flyttat till Umeå. Han arrangerade en stor konferens i Jönköping i januari 1986 med flera hundra deltagare. Temat var ”Skogsskötsel i södra Sverige”. Det blev upptakten till den utredning som ledde till uppdraget att starta verksamheten i Alnarp.

För egen del var han då på väg att flytta till Stockholm för att arbeta för Skogsindustrierna med Jan Remröd som chef. Jan rådde Pelle att ändå ta jobbet i Alnarp eftersom det var en angelägen uppgift.

VÅREN 1988 gick flyttlassen till Skåne. Han fick ett rum i slottet på Alnarp där Pelle arbetade ensam ett halvår innan de tre kompisarna följde efter från Umeå och kvartetten flyttade in i dagens hus.

– Det var en välkomnande stämning. Förvaltningschefen i Alnarp, Ulla Svensson, ordnade det praktiska. SLUs rektor, rektor Mårten Carlsson var positiv, liksom Per-Ove Bäckström, dekan på Skogsfakulteten. Från första början kände vi också fullt stöd från skogsnäringen som ställt upp med pengar.

Kvartetten hade en budget på 50 miljoner kronor för sex år och utredningen med riktlinjer för verksamheten. Det var bara att sätta igång.

Den första egna doktoranden var Gudmund Vollbrecht som forskade om rotröta. Efter honom var det många fler som kom...och gick.

– För att få ut kunskapen från universitetet räcker det inte att informera om resultaten. Den klart bästa kunskaps-spridningen kommer med de

Det säger Pelle Gemmel som tänkte bli arkitekt, men hoppade av efter ett år på Chalmers.

människor som doktorerat och därefter får nyckelposter i samhället. En del ser det som en förlust när forskare lämnar universitetet. Det är precis tvärtom. Några behöver förstås stanna kvar för att forska och undervisa, men flertalet, kanske 80 procent, bör gå vidare.

EN ANNAN fördel med forskare som går vidare är det nätverk som byggs upp kring universitetet. Exempelvis Gudmund Vollbrecht fortsatte till IKEA och hade en hel del att göra med IKEAs stöd till utbildningen Euroforester,

som var ett avgörande steg för Alnarp.

DET VAR NÄRA att bli ytterligare ett jättekliv genom ett samarbete mellan högskolan i Växjö, Lunds tekniska högskola och Alnarp. Tanken var en utbildning för civilingenjörer i skog.

– Det var synd att vi inte nådde fram, men jag tror fortfarande på idén om en högre skoglig utbildning med intag i Södra Sverige.

– Vi får inte vara rädda för att tänka nytt och tänka i nya strukturer.

PM Ekö

Framsynt början på Euroforester

”Redan från starten var här en entreprenörsanda som hängt kvar genom åren. Vi arbetade nära företagen och tyngdes inte av byråkrati, vilket fortfa-

rande är vår styrka.”
Det säger Per Magnus Ekö som har något av ett rekord då det gäller Sverigeresor.

Att börja utbildningen till jägmästare med ett år ute i skogen, isolerade på en herrgård, var inget som avskräckte den unge PM (som Per Magnus oftast kallas):

– På sätt och vis var det ganska hemtamt. Jag blev föräldralös tidigt i livet och hade tillbringat många år på internatskolor. Garpenberg var en fortsättning på samma tema, fast i en extra trevlig miljö. Därför valde jag att stanna kvar trots att jag kom in på läkarlinjen, som egentligen varit mitt första val.

FÖR HONOM och många andra kompisar utan skoglig bakgrund var det bra med den ganska handfasta undervisningen, där det även ingick älgstyckning på schemat. De efterföljande åren på Skogshögskolan i Stockholm var mer teoretiska. PM blev engagerad i Hugin-projektet för att skapa tillväxtmodeller för skog och som sedermera ersattes av Heureka. Datorerna som användes var så avancerade att de varje onsdag lånades av försvaret för hemliga körningar. De dagarna bevakades datarummet av soldater med k-pist.

PM disputerade följdriktigt på en produktionsmodell baserad på riksskogstaxeringens provytor. Då hade verksamheten lokaliserats till Umeå. Han och Pelle Gemmel flyttade upp 1978 då de köpte ett hus tillsammans.

– Jag trivdes bra i Umeå, men när erbjudandet kom om att flytta söderut var det ett lätt beslut. Uppdraget var tydligt från första stund. Vi skulle ägna oss åt forskning och förmedla resultaten till

skogsbruket. Den nära kontakten med skogsföretagen bidrog till att forskningen blev relevant och vi fick mycket feedback på vårt arbete. Vi bjöd in till exkursioner för att visa forskningsresultat och diskutera skogsskötsel, vi deltog i utbildningen av Södras personal och hade externa utbildningar tillsammans med Skogsstyrelsen. På så sätt knöts täta band med näringen som kom att betyda mycket för vår utveckling.

DESSUTOM fanns det en styrgrupp med universitetsledning och de ekonomiska bidragsgivarna, som var måna om att få praktiska resultat från forskningen. Närheten till näringen är en framgångsfaktor. Och det var relativt gott om fria pengar.

– På så sätt hade vi friheten att också satsa på lövskog, vilket uppdragsgivarna egentligen inte önskade sig. Men

det var ett bra vägval. Lövskogen är en naturlig del i vår verksamhet.

ATT UNDERVISA har alltid legat PM varmt om hjärtat. Det kräver bred kunskap och ger omedelbar respons på insatserna. Han undervisade om skogsskötsel redan i Umeå och har varit ansvarig för närmre 40 Sverigeresor, då jägmästarna i Umeå åker söder ut för att lära om skogsbruk på andra breddgrader. Utöver resorna tillkom fasta kurser i Alnarp och PM blev studierektor när studenterna började strömma till. Ett lyckokast var att fånga tillfället i flykten då Europa förändrades efter Sovjetunionens fall.

– Vi hade haft en del kontakter med Polen dit vi åkte med en grupp studenter. Dessutom hade vi haft besök från Litauens skogsfakultet i Kaunas. Det gav inblickar

i nya möjligheter. Vi sökte bidrag från Svenska institutet för att testa med utbildning för sju studenter från Litauen under en termin. Det blev starten på Euroforester.

ATT BREDDA verksamheten frestar på för en relativt liten institution. Styrkebältet är fortfarande skogsskötsel, kompletterat med ytterligare ett par områden, inte minst patologi som började med forskningen om rotröta. Men för att exempelvis undervisa i nationalekonomi måste krafter hyras in.

Frågan är då hur man ska växa för att bredda underlaget och få fler studenter.

– Det gäller inte bara oss i Alnarp. Fakulteten som helhet behöver fler studenter. Jag tycker ändå vi i Alnarp har kvar mycket av entreprenörsandan från början och har ganska nära till beslut, vilket behövs inför framtiden.

Eric Agestam

Nyttan för skogsbruket avgörande

”En så här mångfasetterad verksamhet måste hållas ihop av ett gemensamt kitt. Från början var det tillämpad forskning. Inför framtiden tror jag det är

undervisningen”.
Det säger Eric Agestam, som formligen sprang in i skogsnäringen.

ett hängivet intresse för orientering gjorde att den unge Eric fick se en hel del av naturen, trots uppväxten i Stockholms innerstad och utan skoglig bakgrund i familjen. Eric ville lära sig mer om skogen han sprang omkring i. Därför letade han fram skogsutbildningen till jägmästare. Vid ankomsten till Garpenberg kändes det helt rätt från första stund.

EFTER EXAMEN på Skogshögskolan i Stockholm återvände Eric till Garpeberg för att doktorera på blandbestånd av tall, gran och björk. Det drog ut på tiden eftersom uppdraget hela tiden växte med flera arbetsuppgifter på institutionen. Han disputeerade den 28 februari 1986, ett datum som skrev in sig i historieböckerna. Inte bara för avhandlingen om blandskog, utan mer för att det var dagen då statsminister Palme sköts på Tunnelgatan i Stockholm.

ERIC FLYTTADE till SLU i Umeå för att arbeta med Contorta. Han var färdig med Garpenberg där oron över verksamheten kändes i luften. SLU utlokaliserade forskningen från Stockholm till Garpenberg i slutet av 1970-talet. Redan efter ett par årtionden var det dags för nedläggning. Frågan är varför det inte varade längre i Garpenberg och om vilka lärdomar det fanns att ta med sig till den nya verksamheten i Alnarp.

Eric har funderat en hel del över den saken:

- När orosmolnen drog in över Garpenberg hamnade man i försvarsställning i stället

för att fokusera på möjligheterna. Det gäller alltså att helst ligga steget före och se framåt.

TROTS LÄGET mitt ute i skogen togs inte de lokala möjligheterna tillvara. Garpenberg hade inte någon egen försökspark och verkade ganska långt från skogsföretagen, trots att de fanns runt hörnet. Det var en väldig skillnad jämfört med när vi började verksamheten i Alnarp. Vi arbetade nära skogsbruket, utgick från praktiska försök och anlade ASA försökspark som komplement till Tönnersjöheden.

- Sydsvensk skogsforskning startade på uttryckliga önskemål från skogsnäringen. De satsade pengar och hade identifierat ett antal saker som skogsbruket ville ha svar på. Främst gällde det granskog i södra Sverige, med frågor om allt från snytbagg till förnyring och rotröta. Intresset för forskningen var stort och vi var måna om att få ut resultaten. Den här så kallade tredje uppgiften, att serva sektorn, är väldigt viktig för universiteten. Klarar vi inte den hotas grunden för verksamheten, säger Eric Agestam.

DE FÖRSTA tio åren i Alnarp handlade nästan allt om forskning, fränsett undervisningen på Sverigeresan. I slutet av 1990-talet kom studenterna till Alnarp. Till att börja med erbjöds jägmästarna att läsa kurser om skogsskötsel med inriktning på södra Sverige. Därefter ledde kontakterna med IKEA till att möbel-jätten gav stipendier till ett 20-tal

studenter från Baltikum och Polen. Det ledde vidare till den tvååriga master-utbildningen Euroforester med ett 40-tal studenter.

- Vi fick studenter från många olika länder med varierande bakgrund. Det är en värdefull erfarenhet för studenterna och stimulerande för lärarna. Förändringen innebar undervisning på engelska. Även om en del är funder samma inför utbildningen är det i praktiken aldrig något problem. Engelskan är ett mervärde, liksom de många

internationella utblickarna, konstaterar Eric.

EFTER FLERA årtionden med forskning valde han att koncentrera sig på utbildningen. Jämfört med pionjäråren då näringen sköt till mycket pengar och det fanns ett väldigt fokus på tillämpad, produktionsinriktad forskning har verksamheten blivit mer mångfasetterad. I det läget ser Eric undervisningen som ett gemensamt, sammanhållande kitt som är viktigt att värna.

Närheten till skogsbruket viktig

Göran Örlander var med från början men lämnade efter tolv år. Han gick nyligen i pension från Södra men har kvar en del uppdrag och är ordförande för Skogforsk.

Alla som tagit del av hans pedagogiska exkursioner förstår att året i Garpenberg gjorde ett djupt intryck på Göran Örlander. Det var där, i skogarna runt herrgården, som studenterna fick lära sig grunderna inför de mer teoretiska åren på Skogshögskolan i Stockholm.

– Kombinationen av lärande och praktiska övningar i fält var makalöst bra. När man ser saker på riktigt är det en väldigt stark kunskapsöverföring, säger han.

Efter examen arbetade han ett år på Skogsvårdsstyrelsen i Gävleborg med ansvar för att utveckla plantskolorna. Men den akademiska världen lockade fortfarande.

När Skogshögskolan flyttade till Umeå valde många att inte följa med. Det öppnade möjligheter för den som ville hoppa på tåget mot norr. Göran hade inget emot Umeå. Tvärtom. Där kombinerade han undervisning med forskning om hur nysatta plantor tar upp vatten. Mycket av resultaten i doktorsavhandlingen från 1984 är fortfarande grunden i instruktioner om plantering.

UNDER slutskedet i arbetet med avhandlingen var Per-Olof Bäckström Görans handledare. När Bäckström, som dekan för fakulteten, fick i uppdrag att utreda möjligheten för Sydsvensk skogsforskning vände han sig till sin forne doktorand och bad honom bli sekreterare.

I praktiken blev det Göran Örlander som skrev

utredningen, glatt påhejad av Bäckström och styrgruppen. En slutsats i den var att forskningen behövde arbeta nära skogsbruket. Närheten precisades till en radie av 30 mil. Det hade betydelse i dragkampen om lokaliseringen, där Uppsala föll bort.

DÅ FÖRSLAGEN presenterats var det dags att gå från ord till handling. Efter en startsträcka på något år (erbjudandet gick först till professor Sten Nilsson) var det dags att flytta söderut. Det föll på Görans lott att grunda försöksparken, som var en hörnsten i den utredning han själv skrivit. Det behövdes ett komplement till parken på Tönnersjöheden (som senare vidgades med parken i Skarhult).

Efter många resor på Domänverkets marker bestämde man sig för Asa. En fördel var att Skogsvårdsstyrelsen då drev anläggningen som demonstrationsgård. I herrgården fanns både restaurang och övernattningsmöjligheter, vilket var utmärkt. Målet från första stund var ju att jobba nära skogsbruket. Efter invigningen i maj 1989 kom det 2000-3000 besökare om året för att titta på försöken!

NÄR GÖRAN kom dit i augusti 1988 började han med att sätta upp en brevlåda utanför ett primitivt kontor i den gamla prästgården. Så följde betydligt större projekt. Lokaler och laboratorium skulle byggas och inte minst gällde det att få igång försöken. Helst skulle allt göras samtidigt.

Till att börja med kartlades parkens tusen hektar minutiöst med markkartering och foto från lågflygande plan.

En tidig klassiker, i det vetenskapliga arbetet, var skärmförsöket. Det handlade om nyttan av att lämna kvar träd i en skärm för att undvika frostsador på plantorna. För att hålla koll på hygget konstruerades "asa-skytteln". Något liknande hade aldrig skådats. Det var en mobil väderstation som hängde i en räls tre meter upp i luften. Där åkte den runt på en 800 meter lång bana för att mäta temperaturen och andra väderdata.

– Från det och andra försök fick vi mer information än vad dåtidens datorer klarade av, men tekniken utvecklades. Kapaciteten på hårddiskarna ökade i takt med att vi lade ut nya försök, berättar Göran.

Andra milstolpar från den här tiden var hyggesåldersförsöket, flera föryngringsförsök och tester av skydd mot snytbagg.

– De genererade massor av rapporter och betydde mycket

för hur vi ser på föryngring av barrskog, konstaterar Göran.

– Det var en väldigt rolig tid. Vi hade relativt gott om pengar och stor frihet. Förutsättningen för denna drömtillvaro var att vi levererade resultat. Det gick bra. Frågorna vi hade med oss från början om föryngringar, ungskogskötsel, rotröta och snytbagg fick svar. Vi arbetade hårt och tyngdes inte av byråkrati.

EN NYCKEL till framgången var närheten till skogsägarna och skogsföretagen.

– Jag hoppas det kan utvecklas vidare. Forskningsprojektet Fras med sex doktorander inom produktionsforskning och samarbete över gränserna med Skogforsk och Linneuniversitetet känns bra.

– Precis som när vi började finns det massor av frågor att få svar på för att lyfta framtidens skogsbruk.